

„Църковен Вѣстникъ“

излиза всѣки петък
той има прѣз годината и три
приложения — по 1 книга отъ
4 печатни кода за всѣко
четиримѣсечие.

Годишната цѣна на „Църко-
венъ вѣстникъ“, заедно съ
трите приложения, за България
10 лева, а за странство 13 лева.

Единъ брой 15 ст

ЦЪРКОВЕНЪ ВѢСТНИКЪ

СЕДМИЧНО ИЗДАНИЕ

СЪ ТРИ ПРИЛОЖЕНИЯ ВЪ ГОДИНАТА.

Абонаментътъ е годишенъ и
— всѣкога прѣдплатенъ. —

Всичко, относеще се до вѣст-
ника, се изпраща до админи-
страцията на църковенъ вѣст-
никъ* въ г. София.

За обявления се плаща за първи
пътъ по 20 ст. на редъ съ
гармондъ, за всѣко повторени
по 15 ст.

Неплатени писма не се при-
ематъ — рѣжониси за седмичното
издание не се повръщатъ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

Семинариститѣ учители. — Д.

Новитѣ „доброжелатели“ — Леонидъ Боголюбовъ.

Заслугитѣ и грѣшкитѣ на Огюстъ Конта и на неговитѣ
френски послѣдователи отъ научна гледна точка — П.
Черняевъ.

Въ Книжарницата съ съблазнителни картинки. — Свещ.
Иорданъ Стойковъ.

Белетристика: фабиола или староарѣмскитѣ християни.
Църковна и обществена лѣтописи.

I Вътрѣшенъ отдѣлъ.

II Външенъ отдѣлъ.

Библиография.

Семинариститѣ учители.

Бждщия нашъ историкъ, който има да
пише върху всецѣлия нашъ напрѣдъкъ и
нашето културно развитие, като оцѣни ро-
лята и заслугитѣ на всѣка отъ нашитѣ класи
дѣйци и служители, безъ всѣко съмнѣние
ще тури на първо мѣсто нашето свещенство
и ще отбѣлѣжи такива редове: нашето све-
щенство, като запази чистотата на вѣрата,
такава, каквато я изповѣдва Св. Православна
Църква, като запази народността на бъл-
гарския народъ — туй духовенство извоюва
за народа неговитѣ църковни правдини,
вдѣхна му национално свѣстияване и съзна-
ние, пробуди въ него стрѣмление къмъ ду-
ховно просвѣщение и му посочи здравъ
пътъ къмъ неговото културно развитие. Би-
ло като свещенослужителъ, било като учи-
тель или пъкъ революционеринъ — нашия
свещеникъ е ималъ всѣкога благо на
Църквата и благо на народа, и тѣмъ слу-
жилъ съ себеотрицание и самопожертвува-
ние, като не жалилъ ни здраве, ни имотъ, ни
животъ. Тая минала дѣлателностъ на нашия
свещеникъ е обкрѣжила Църквата и свеще-
нослужителитѣ съ оня ореалъ отъ почита-
ние и благоговѣйно уважение, о които се раз-
биватъ всичкитѣ похождения и стрѣли на
враговетѣ на Църквата и духовенството ни.
Тоя драгоцененъ и исторически влогъ

на Църквата и духовенството ни въ общото
културно и духовно влагалище народно, ка-
ра народа, та и днеска желае и иска да бж-
де близо до Църквата, близо до духовенст-
вото и да се неотдѣля отъ оня пътъ, по
който сж вървѣли до сега и въ който Цър-
квата и духовенството сж негови ржководи-
тели, вдѣхновители и пжтепоказатели. Туй
се вижда отъ всичкитѣ явления въ живота
на народа и въ всичкитѣ негови начинания.

Земете ли селско-общинскитѣ, или чер-
ковно-училищнитѣ дѣла на народа, ще ви-
дите че на чело стои свещеника — безъ не-
говитѣ съвѣти нищо се не върши. Земете
ли частнитѣ божки, грижи и сѣмейни работи
— ще намѣрите пакъ свещеника, който се
призовава като съвѣтникъ, тѣшителъ или
помощникъ — нищо се не върши безъ дѣдо
попа, додѣто се не земе неговото мнѣние,
неговитѣ съвѣти.

И народътъ е правъ. Миналото на духо-
венството дава пълнѣйша гаранция на селе-
нина или граждаина, че свещеника е него-
вия най-добрия, най-прѣданъ приятелъ и до-
брожелатель и неговия най-искрения и не-
лицеприятния съвѣтникъ и ржководителъ.

Тая прѣданостъ на нашия народъ къмъ
Църквата и духовенството кара послѣдния,
щото и въ училищно-просвѣтително отноше-
ние да се не дѣли отъ Църквата, и свеще-
ника; да не се отбива далече отъ тѣхъ. Той
знае, че училищата днешни почиватъ върху
църковнитѣ или монастирски килии, а учи-
телитѣ иматъ за свои прѣдшественици: све-
щеници или иноци. И тия свещеници и ино-
ци съ килиитѣ създадохъ ония просвѣти-
телни основи, върху които почива днешното
ни училищно и просвѣтително дѣло. Наро-
дътъ иска слѣдователно, щото и за въ бж-
бжще училището и Църквата да бжджтъ не-
раздѣлни, да бжджтъ близки едно съ друго
и едно на друго да си помагатъ за общото
благо. Туй единство на училището съ Цър-
квата нашия народъ съзираше въ участието
на учителя съ ученицитѣ въ църковнитѣ
пѣснопѣния и четения, и туй участие той
искаше да стане по-топло, по-интимно, по-
широко — до колкото позволяватъ училищ-
нитѣ занятия. За жалостъ, отъ нѣколко го-

дини насамъ въ нашата училищна политика повѣя другъ вѣтъръ, който се силеше — имаше явна и нескрита тенденция — да отвлече учителя далече отъ Църквата и да прѣкъсне съвършено участието на училищата въ църковнитѣ пѣснопѣния и съ това да разруши вѣковното единство между Църквата и училището. За извинение на тая тенденция се посочваше невъзможността на учителя да участвува съ ученицитѣ въ църковнитѣ пѣснопѣния безъ врѣда на редовното и успѣшно прѣподаване. И туй извинение бѣше мотивирано и излагано много искусно и вѣщо, та мнозина бѣхъ убѣдени въ искренности на мотивитѣ. Обаче, нѣкои учители, свършили семинария или гимназия и други сръдни учебни заведения, които гледаха на своето учителство, като на свято призвание, а не като на занаятъ — продължихъ дрѣвния традиционенъ обичай: да участвуватъ съ ученицитѣ си въ църковнитѣ пѣснопѣния и четения и съ това да поддържатъ благолѣпието на църковната Св. Служба. И трѣбва да се признае, че болшинството на тия учители принадлежеше на семинариститѣ. Ето защо и училищнитѣ настоятелства давахъ прѣдпочитание на тия послѣднитѣ. Не е участието на църковнитѣ пѣснопѣния на семинариститѣ единствената причина, по която тѣмъ се даваше прѣдпочитание. Тука има други по-важни причини. Народното учителство — въ своето огромно болшинство — свършило нашитѣ педагогически училища, е заражено отъ отрицателни мисли и атеизмъ. И туй свое отрицание и своя атеизмъ туй учителство не скрива никъдѣ и въ никакви случаи — било по кръчмитѣ, или събрания, па дори туй отрицание и тоя атеизмъ туй учителство се осмѣлява да проповѣдва и отъ катедрата училищна на кръчкитѣ дѣца. Независимо отъ тия свой отрицателни и атеистически проповѣди, туй учителство не изпуска случай да обругае религията и Църквата и да се погаври съ църковнитѣ таинства и обрѣди — и съ тѣзи свои дѣяния то оскръблява религиознитѣ чувства на населението — родителитѣ на учащата се младежъ.

Ето защо селенитѣ въ много мѣста извършихъ дори и наказуеми отъ закона дѣла — като: затваряне самопроизволно училищнитѣ здания, изпѣждане насилствено учители изъ училището и изъ селото — само и само да могатъ се отърва отъ тия пакостници и разрушители учители.

При това положение на училищното дѣло, селенитѣ намѣрихъ за единственъ изходъ отъ туй голѣмо зло, като давахъ прѣимущество на семинариститѣ учители и като търсехъ и уславяха само такива кандидати.

По едно законодателно разпореждане, обаче, на семинариститѣ се забрани да участвуватъ, на общо основание, като се по-

ложи условие, че за всѣки отдѣленъ случай нужно е съгласието на надлѣжната висша училищна властъ — министерството. Ние не знаемъ, кои сж били повелителнитѣ причини за таково едно — ние ще го наречемъ изключително — разпореждане. Много се писа, върху тая мѣрка, нѣ респективното министерство не излѣзна съ своитѣ обяснения, за да може човѣкъ да има едно ясно и положително прѣдставление И отъ тамо произлезохъ и излазатъ различнитѣ прѣдположения. дори и такива, които биятъ да заподозрятъ министерството въ зла воля къмъ семинариститѣ. Като не можемъ да влизаме въ разбирателство на сичкитѣ тия различни прѣдположения, ние въ тоя случай ще се спрѣмъ само върху едно, и то върху туй, за което намѣкнахъ, както нѣкои органи отъ надлежното министерство, тѣй и самитѣ семинаристи — а туй е: че министерството е създадо чрѣзъ Народното събрание подобно разпореждане по туй главно побуждение: да накара семинариститѣ да пригърнатъ свещеническото звание, за което тѣ се приготвявали.

И нека го изповѣдаме, че мѣкаръ и не до тамъ искренъ, както мислятъ и вѣрватъ мнозина семинаристи — учители, този мотивъ, билъ той единъ единственъ, много силно помага на цѣльта. Ако се гонила цѣльта да бждатъ отстранени семинариститѣ отъ училището, за да остане то съвършено въ рѣцѣтѣ на отрицателитѣ социалисти педагози — оправданието е избрано много умѣло и сполучливо. И туй оправдание го дадохме въ рѣцѣтѣ на респективнитѣ училищни висши власти самички ние семинариститѣ и академиститѣ. Въ насъ неоскъждватъ ни семинаристи, а още по-малко оскъждватъ академисти; въ туй отношение човѣкъ усѣща една душевна радостъ, като вижда, че млади люде, приготвени да бждатъ служители на Църквата и Народу изобилствуватъ. При всичко това ние още не можемъ да кажемъ съ радостъ, че нашето свещенство е подмладено, възобновено и издигнато чрѣзъ нови подготвени и призвани сили. Има наистина свещеници семинаристи, нѣ въ числото на общето духовенство още съставляватъ меншенство. Св. Синодъ въ своето добро желание да поднови свещенството и да даде званието на свещенослужителството въ рѣцѣтѣ на избрани подготвени и призвани за туй високо и свято звание люде, изходатайствувало е отъ законодателната властъ онуй разпореждане въ Екзарх. уставъ, споредъ което въ свещенослужителството може да встѣпи само семинаристъ, академистъ или другъ свършивши сръдно учебно заведение.

Цѣльта и стрѣмленията тукъ на висшето Църковно началство сж толкова ясни, щото тѣ нѣматъ нужда отъ особени обяснения. Възъ основание на туй законо разпо-

реждане ние виждаме цѣла редица обявения било отъ Епархиялнитѣ началства, било отъ църковни настоятелства, въ които се търсятъ кандидати семинаристи за упразнени енории; възъ основа на тия сѣщи желанія, както на Св. Синодъ, тѣй и на В. Прѣосвещенитѣ архиереи, цѣла редица праздни енории, било въ градоветѣ или селата стоятъ и чакатъ кандидати семинаристи. А при това много малцина се отзовахъ: по-голямата частъ огромната частъ отъ нашитѣ приготвени за туй звание людие бѣгатъ отъ свещенството, като го намиратъ или много тежко за тѣхъ, или унижено въ днешното си положение. И еднитѣ и другитѣ забравятъ, че нищо не е тежко, дѣто има воля и прѣданостъ, и че, за да се издигне свещенството ни изъ днешното си унижено положение — трѣбватъ приготвени и призвани сили: туй ще го направятъ само семинариститѣ и академиститѣ, когато влѣзатъ въ редоветѣ на свещенослужителитѣ, когато сгжестятъ редоветѣ на призванитѣ и способнитѣ свещеници.

Казахме, искрено или не, нѣ туй оправдание на М-вото на просвѣщението е много умѣло избрано и съ това то излиза оправдано. Народътъ обаче гледа на тоя въпросъ съвършено друго яче.

Като му дотегнало да слуша всѣки день ругателства и оскръбленія срѣщу Църквата религията и религиознитѣ обреди като сѣ станали вече нетърпими оскръбленіята на религиознитѣ му и сѣмейно — нравствени чувства, отправяни отъ страна на учителитѣ педагогисти, които сѣ всичкитѣ отрицатели (туй го тѣ прокламирахъ най тържествено въ туйлѣтошния свой конгресъ), а като нѣма тая природна наклоностъ да прави скандали отъ рода на скандала въ Метковецъ — той намѣрилъ единъ единственъ изходъ: да цѣнява само семинаристи за свои учители и за възпитатели на своитѣ дѣца. Училищнитѣ настоятелства, като се ползватъ отъ едно свое право, прѣдвидено въ закона, даватъ обявления и търсятъ за учители само семинаристи. И туй явление за насъ е много утѣшително; то трѣбва да бѣде утѣшително и за всѣкого, който мислѣ за Църквата за вѣрата а особно за благото на народа и за неговото добро бѣдѣще като мощенъ и културенъ народъ. Утѣшителното е, че нашия селянинъ и гражданинъ още не е изгубилъ своята вродена бистрота на ума и своята прѣданостъ къмъ вѣрата. Нашиятъ народъ съ тия обявления иде да покаже на нашата интелигенция, па и на нашитѣ държавни мѣже, че той по бистро схваща гибелния пѣтъ, по който е тласната нашата държава и сѣдбоноснитѣ грозни слѣдствия отъ отровата, която тѣй обилно сѣятъ нашитѣ учители — отрицатели — и иска да спрѣ дър-

жавата въ тоя пѣтъ, да прѣмахне отровата отъ училищата. Като съзнава, че семинариститѣ, като учители сѣ истински възпитатели на народа и дѣцата, че тѣ не рушатъ а градятъ, и градятъ на здрави и неизблими нравствени, религиозни и отечествени основи зданието на бѣдѣщата българска култура — той търси такива учители. И М-вото, на което принадлежи послѣдната дума; да удобри или не, намѣрения кандидатъ семинаристъ за учителъ трѣбва: или се покори на туй законо искание на училищнитѣ настоятелства, или да влѣзне съ тѣхъ въ стѣлкновение. Споредъ нашитѣ свѣдѣния, туй послѣдното е станало на нѣколко мѣста. До колко е ползно за успѣха на училищното дѣло подобно стѣлкновение, ние не сме които трѣбва да го посочваме; туй ще бѣде оцѣнено най-добрѣ отъ респективното М-во; туй, което има дакажемъ — и молимъ да се чуе и запомни — е: че туй стѣлкновение ще расте отъ день на день все повече, и никаква сила нѣма да може го унищожи или прѣкрати. Министра на просвѣщението ще се убѣди най-добрѣ, какво е мнѣнието и стрѣмленіето на народа, ако отиде непознатъ и се поразходи изъ селата; тамо отъ устата на селянитѣ той ще чуе, колко искрени, толко и правдиви думи за своята училищна политика.

За да се избѣгне туй отъ никого нежелателно стѣлкновение между народа и училищнитѣ държавни власти, единствено срѣдство има: да бѣде отмѣнено споменатото по-горѣ узаконение, и семинариститѣ, които иматъ всичкия изискванъ отъ закона цензъ, да иматъ сѣщитѣ права, каквито и педагогитѣ. Ако ли пѣкъ има искреностъ въ мотивитѣ, че туй забранение е станало съ цѣль да се накаратъ семинариститѣ и академиститѣ да встѣпятъ въ свещено — служителско звание, за което тѣ се приготвявали и за което народа, държавата или родителитѣ сѣ иждивявали по тѣхъ огромни парични суми, тогава въ закона може да се тури една клауза, която да урегулира тоя въпросъ въ такъвъ духъ, щото семинариститѣ и академиститѣ, като учителствуватъ, трѣбва да считатъ туй свое звание като поле, прѣзъ което тѣ ще прѣминатъ само за да настѣпятъ въ своята по призвание и приготвяване нива на свещенослужителско звание, да бѣдатъ дѣлатели въ Христовия вертоградъ. Д.

Новитѣ „доброжелатели.“

Има истини, които въ живота трѣбва всѣкога да се помнятъ и всѣкога да служатъ за ръководящи принципи. Една отъ тѣхъ е и тая практическа истина, че

само тамъ, гдѣто има миръ, съгласие, любовъ може да има сила и напръдъкъ.

Мирътъ, съгласието и любовта сж необходими за всѣки единъ народъ, за всѣко едно общество, кружокъ, сѣмейство, за да сплотяватъ въ едно тѣхнитѣ членове, т. е. да правятъ отъ тѣхъ колективна сила, която ще бжде, разбира се, повече въ състояние да се бори съ прѣчките на прогреса имъ, за осъществяване цѣлитѣ имъ. Но ако ли за всѣки народъ, общество, сѣмейство и кружокъ сж необходими мирътъ, съгласието и любовта, то неизмѣримо много повече тѣ сж необходими, въ частността, за църковното общество и особено за служителитѣ му — духовенството, което носи върху си задачи високи, благородни и сжщеврѣменно тежки и трудно постижими. Членовѣтѣ на църквата и духовенството трѣбва да сж пропити съ силна любовъ помежду си и къмъ дѣлото, трѣбва да иматъ съгласие и миръ, за да могатъ, сплотени въ едно, съ обща колективна сила да се движатъ къмъ насажданието правдата Божия въ сърдцата на хората. Безъ миръ, съгласие и любовъ тая цѣль е неосъществима. Отъ тукъ слѣдва, че дългъ всѣкому, комуто сж мили интереситѣ на църквата и духовенството, да положи всички грижи, всички усигия и старания за поддържанieto миръ, съгласие и любовъ между членовѣтѣ на църквата, както и между самото духовенство. Нѣщо повече, не може чловѣкъ, който знае що прави, който си дава смѣтка за дѣлата, да милѣе за интереситѣ на църквата и духовенството и въ сжщото врѣмѣ да сѣе раздоръ, вражда и несъгласие между имъ.

Друга една подобна истина, истина психологическа, която има не по-малко важно практическо значение е тая, че само този се слуша и оказва влияние върху хората, който има авторитетъ. Единъ учителъ — възпитателъ може да притежава грамадни познания, може да има най-изтънчени методически похвати, но нѣма ли авторитетъ, — неговитѣ познания и похвати не сж въ състояние нищо да сторятъ. Такъвъ учителъ не се слуша отъ ученицитѣ. Той бива осмиванъ, подиграванъ.

Свещеникътъ е учителъ-възпитателъ. За да може да изпълнява съ успѣхъ своята пряма задача, нему е необходимо прѣди всичко да има авторитетъ между срѣдата, въ която дѣйствува. Нѣма ли той авторитетъ, — какъвто и добъръ ораторъ и да бжде, колкото красиво и примамливо да разкрива християнското учение, каквито и други мѣрки да взема, — всичко напраздно. Него никой го не слуша и даже повече — всѣки го осмива, критикува и подиграва. Да, авторитетътъ е оная мощна сила, която обайва хората и чрѣзъ силата на това обаяние прави да се цѣни и възприеме всѣка една дума на тоя, който го има.

И тѣй, за да може духовенството да играе оная роль, която по дългъ му се пада да играе, да може да се стрѣми съ успѣхъ къмъ осъществлението на ония задачи, които се е нагърбило да постига, неизбѣжно необходимо е, прѣди всичко, да има миръ, съгласие и любовъ помежду си и авторитетъ прѣдъ християнитѣ, срѣди които дѣйствова. Това сж двѣ неизмѣнни истини, които се цѣнятъ и отъ враговетѣ на духовенството и даже нѣщо повече, които се използуватъ отъ враговетѣ за въврѣда на духовенството. Надникнете върху социалистическата литература. На всѣка страница, особено въ периодическата, вий ще срѣщнете разни нападки противъ

духовенството. Нима мислите, че, напримѣръ, *справедливо* взетите въ повече отъ нѣкои свещеници такси сж причината за гдѣто съ такъвъ *недостолъпенъ* езикъ тия враждебни вѣстници оповѣствуватъ това? Не е ли явно, че тѣ се стараятъ да използуватъ всѣка и най-дрѣбнава слабостъ, всѣки най-незначителенъ случай, за да чърнятъ, убиватъ авторитета на духовенството? Това ще стане още по-ясно, когато се земе прѣдъ видъ и слѣдующето явно тѣхно изявление. Въ неподражаемо и недостижимо диничната по своя езикъ тѣхна книга „Християнството прѣдъ сжда на социализма“, между другото автора си задава въпросъ — по кой начинъ трѣбва социалиститѣ да дѣйствуватъ, за да съсипятъ църквата и религията и отловари: „Религията и религиознитѣ поколения прѣдъ държавата не сж философски трактати, и съ *ирония*, *сарказамъ* и съ безпощадно *кошунство* трѣбва да се съсипва. Смѣха е най-великото и най-божественото оржие!! XVIII вѣкъ ни остави това остро, блестяще, смъртно нараняюще оржие. Не щадете нищо, пишете противъ всичко мило и драго, не правете изборъ на думи, а чернете, осмѣйвайте безъ пощада. Осмиванието е въ състояние всичко, и най-обаятелно да съсипе“. . . И дѣйствително социалиститѣ не прѣставатъ да пишатъ, не прѣставатъ да осмиватъ безъ пощада. Тѣ осмиватъ: и църква, и духовенство, и учение по единъ най-безцеремоненъ начинъ, като знаятъ, че веднѣжъ съсипанъ авторитетътъ, и другото върви подирѣ му.

Единъ день, когато българския историкъ си зададе въпроса: какво сж направили старитѣ свещеници, по-добрѣ, старото духовенство, за българската църква, каква полза ѝ е принесло — той трѣбва съ дебели букви да напише — *то освободи църквата отъ грѣшкото иго и създаде народна българска църква, като при това можса да извоюва и запази доста високо авторитета на църковнитѣ служители срѣди българското общество; да запази и има общо съгласие, любовъ и миръ помежду си*. То създаде и българската култура.

Погледнете съ какво благоговѣние нашиятъ християнинъ се пригатвя да приеме свещеника у дома си, съ какво страхопочитание той говори съ него, какъ подбира думи, какъ пристѣпва за благословение къмъ него, какъ често пѣти иска неговитѣ свѣти и пр. и пр. А какво почитание има нашиятъ православенъ народъ къмъ своитѣ владици? Кой не се е трогвалъ, когато е бивалъ зритель на онзи избликъ на чувства съ който паството посрѣща киярситѣ? Кой не е бивалъ свидѣтель, какъ всѣка дума на киярарха се поглѣща и слѣдъ заминаванието съ мѣсеци и години се разправя. И кой не знае, че въ живота на много села и църкви явяванието на киярарха създава цѣла ера? И тоя авторитетъ, това обаятелно влечение и отношение на християнитѣ къмъ служителитѣ църковни не сж достигнати сега, въ ново врѣме, а сж плодъ на миналото, и сж запазени отъ нашето старо духовенство. Да, старитѣ свещеници не сж могли да облѣснатъ съ своитѣ знания, съ своитѣ ораторства, но тѣ сж съумѣли да запаятъ за своитѣ наслѣдници това, безъ което тѣхнитѣ (на наслѣдницитѣ имъ) знания и ораторства биха били една цѣла нула — тѣ сж запалили авторитета на свещеника посрѣдъ народа. При такова положение на нѣщата, на сжврѣменото духовенство не остава нищо друго, освѣнъ съ радостъ, като възпри-

еме унаслѣданото велико богатство — извоювания и запазения авторитетъ на църквата и духовенството, мира, съгласението и любовта между му, да ги пази, като зеницата на окоето си, като най-сжкоцѣно нѣщо въ живота си и пристъпи къмъ работа, да върши това, което неговитѣ прѣдшественици не сж могли да вършатъ.

За голѣмо, обаче, съжаление намѣриха се въ сегашно врѣме хора, които подъ булото на църковни доброжелатели, на искрени благочестиви християни се опълчиха съ всички сили противъ унаслѣданото величествено богатство — извоювания и запазения свещенически авторитетъ, мирътъ, съгласието и любовта между имъ. По единъ или другъ начинъ, явно или тайно, устно или писмено, умишлено или безсъзнателно, тѣ почнаха да ронятъ, да съсипватъ прѣдметното драгоцѣно наследство, да ронятъ свещеническия и на цѣлото духовенство у насъ авторитетъ, да убиватъ онова обаяние, онова очарователно величие, което живѣе въ сърдцата на християнитѣ българи. А което въ особеностъ е най-печално и достойно за болѣзвена скърбъ, то е именно туй, че се намѣриха даже и свещеници, които се поведоха по ума на прѣдмѣтнитѣ „доброжелатели църковни“, влетоха се въ тѣхнитѣ примки и се заловиха да работятъ съ тѣхнитѣ похвати. Тия „доброжелатели“ — врагове църковни заявиха, че сж развили знамето на „борба“, на борба, обаче, за съжаление нечиста, неблагородна и подла. Тѣ основаха свой вѣстникъ, колонитѣ на който се пълнятъ съ статии, по тонъ и языкъ, полоши, по-недостолѣни отъ тия, които се печататъ изъ „Работнически Вѣстникъ и „Работническа Борба“. Тѣ почнаха да пишатъ съ сжщия недостолѣненъ языкъ и тонъ въ другитѣ наши вѣстници, като се напрѣдварватъ по уличността. До сега ний не бѣхме срѣщали владичитѣ да се наричатъ „червей“, прѣдседаляющия Св. Синодъ да се нарича човѣкъ съ „праздна глава“, Св. Синодъ да се нарича свѣрталище на мракобѣсници — и това чухме и то именно отъ „доброжелателитѣ“ на църквата ни. Тия „доброжелатели“ на лѣво и на дѣсно сѣятъ адски вражда и убиватъ запазения църковенъ и свещенически авторитетъ. И мислите вий, че това е единъ походъ само противъ църковното управление у насъ? — Не. Врачанското духовенство се възмущава противъ поведението на тия „доброжелатели“ и протестира противъ тѣхнитѣ „благонамѣрени“ похвати, а тѣ и него наричатъ *безумно*. Така че походътъ е общъ: противъ църковното управление и противъ всички, които посмѣятъ да излѣзатъ и кажатъ на тия „доброжелатели“ — *вашиятъ похватъ не говори да сте доброжелатели църковни*. . . И послѣ всичко това, послѣ всички излѣта злоба и явна вражда, тѣ смѣятъ, иматъ лице да се наричатъ „доброжелатели“!! Смѣятъ да говорятъ, че защищаватъ църковнитѣ интереси и да вѣрватъ: че тоя е истиниятъ пѣтъ, посрѣдствомъ, който именно може и трѣбва да се защищаватъ интереситѣ на църквата и духовенството.

Но кого тѣ защищаватъ, кого ще спасяватъ? Ако българскиятъ народъ бѣше наивенъ и ако българскиятъ свещеникъ бѣше несъобразителенъ и приемнѣше всѣка тѣхна дума за чиста монета, не щеше ли да дойде момента, когато тѣ щеха да се видятъ въ карикатурно положение — да защищаватъ интереситѣ на това, което подъ „доброжелателнитѣ“ и „благонамѣренитѣ“ по-

вати на тѣхната защита отдавна е изчезнало? Но, прочее, това тѣ съзнаватъ и азъ дълбоко вѣрвамъ, че това тѣ и търсятъ. Не може милѣящиятъ чадата си да го възпитава и изправява отъ нравствената развала така, че скоро да издѣхне въ рацѣтѣ му. Това психологически, природно е невъзможно, немислимо. Ясно е, че тия хора, които съ указаниятъ по-горѣ языкъ и похвати си служатъ, не милѣятъ за църквата за духовенството.

Особенно ний съжеляваме и скърбимъ за постъпката на оння свещеници, духовни лица, които спомагатъ на тия „доброжелатели“. Ний не можемъ да мислимъ, че може да има свещеникъ, който да не обича църква и духовенството, а поради това не можемъ да мислимъ, че е възможно духовно лице съ пълно съзнание да участвува въ разрушителниятъ походъ на „доброжелателнитѣ“.

Поради това ний дълбоко вѣрваме, че тѣ сж увлечени отъ тѣхнитѣ примки и че дългъ намъ и всѣкому, комуто въ дѣйствителностъ сж мили интереси на църквата и духовенството, да имъ каже: отци, вий се горчиво заблуждавате. Вий сте тръгнали въ свѣсъмъ кривъ пѣтъ. Тѣй не се защищаватъ църковнитѣ и на духовенството ни интереси, а се разрушаватъ. Опомнете се. Какво правите? Нима вашитѣ уста могатъ да бждатъ източникъ на злоба, да сѣятъ раздоръ, несъгласие, вражда, и особено между духовенството! Нима могатъ да убиватъ негова авторитетъ у наството? Нима вий можете да стоите на страната на тия, които по тоя начинъ дѣйствуватъ? Това ли е вашето призвание?

Не е тѣй опасенъ врагътъ, когато е явенъ, когато се знае. Каквото и да правятъ социалиститѣ, каквото и недостолепенъ языкъ да държатъ, но знае си се, че сж врагове, тѣхнитѣ думи не намиратъ лесно ровка почва, не се възприематъ всѣкога. Не тѣй обаче е, когато врагътъ е таенъ, когато той дѣйствува подъ булото на приятель, доброжелатель, а още повече, когато врагътъ е неволникъ на своето заблуждение, т. е. когато работи противъ, дѣйствува враждебно, мисляйки, че служба принася Богу. Такъвъ врагъ е именно опасенъ, защото неговитѣ прикрити враждебни дѣйствия се приематъ всѣкога и отъ всички твърдѣ лесно, тѣй като минаватъ за думи и дѣйствия на доброжелатель. Особено пѣкъ лесно се приематъ отъ тогава, който не умѣе да ги оцѣни, прѣтегли. Ето защо дѣлото на прѣдметнитѣ „доброжелатели“ и постъпката на нѣкои отци, тѣхни жертви, е твърдѣ сериозно.

Да не помисли читателтъ, че ний сме противъ обсъжданieto обществената дѣятелностъ на църковнитѣ управници. Съвсѣмъ не, даже нѣщо повече. Ний всѣкога утвърждаваме, че да се критикува обществената дѣятелностъ на управницитѣ е необходимо и желателно за прогреса. Тамъ гдѣто нѣма обсъждане на обществената служебна дѣятелностъ на управницитѣ, трѣбва да се създаде. И тоя който посѣга противъ това е врагъ на обществото, па и на самитѣ управници. Хора сме грѣшимъ, та и често пѣтимного незнаемъ. Имѣ ли обсъждане, има изправление има прогресъ. А който не желае да се обсъждатъ дѣлата му по заемащата отъ него длѣжностъ, нека стои въ къщи.

Ако ний възставаме противъ противъ пустнатата въ ходъ отъ нѣкое врѣме тактика на обсъждане об-

пещвената дѣятелностъ на църковнитѣ управници и въобще цѣлото духовенство, па и уредбата на църквата, правиме това, защото тая тактика е вредна, враждебна и не е въ състояние никакво добро да принесе, освѣтъ единъ купъ злини — прѣди всичко да убие авторитета на църквата и духовенството у насъ. Даже нѣщо повече, правимъ това съ цѣлъ да обърнемъ вниманието на нашето духовенство и общество, че прокламирающитѣ себе си „доброжелатели“ църковни не могатъ да бждатъ такива, защото дѣлата имъ сѣ дѣла на врагове, а не на доброжелатели. А също така да обърнемъ вниманието на ония отци, които сѣ паднали въ примките имъ, та да съзнаятъ, че е кривъ тѣхния пѣтъ, лошъ е тѣхния маниеръ.

Всѣкога трѣбва да се помни и не забравя, че обсъждането трѣбва да става отъ любовъ за исправление. Язика, маниера — всичко трѣбва да бжде пропито съ тая любовъ. Особено това е необходимо, когато се обсъждатъ дѣлата на църковнитѣ органи у насъ. Тукъ трѣбва всѣка една мисль, всѣка една дума да се прѣцѣпява, прѣтегли и само тогава пуца въ ходъ. Това още повече трѣбва да бжде, ако той, който обсъжда, е самъ духовно лице. Не може пастирътъ да употребява да обсъжда дѣлата на църковнитѣ служители съ оная разюзданостъ, съ онази недостолѣпностъ, както правятъ това църковнитѣ врагове „Пишете, . . . черпете . . . осмѣйвайте, не щадете думи и дѣла“. Дѣлъгъ е на пастиря да говори и обсъжда съ любовъ, а не съ вражда, па и психологически е невъзможно иначе, щомъ той е пропитъ съ любовъ да помогне за исправление на тия, които грѣшатъ. Не се ли дѣйствува по тоя пѣтъ — не се дѣйствува вѣрно и правилно. Пѣтътъ не е християнски и добро не може да принесе.

И тѣй, пустнатиятъ отъ нѣкои, наричащи себе си „доброжелатели“, въ ходъ такъвъ начинъ на дѣйствие за възраждане на духовенството и църквата е свършено неправиленъ и лошъ и трѣбва да бжде осъденъ отъ всички, на които сѣ мили интереситѣ на църквата и духовенството. Тоя начинъ на дѣйствуване сѣе раздоръ, вражда, несъгласиѣ между духовенството и убива неговъ авторитетъ и тоя на църквата — т. е. привася голѣме зло на църквата и духовенството. Той е и *може да бжде* маниеръ само на врагове църковни. По тоя начинъ, отцитѣ, които сѣ вплетени въ примките на прѣдметнитѣ „доброжелатели“ трѣбва да съзнаятъ грѣшката си и напуснатъ кривия пѣтъ, що сѣ хванали, а самитѣ „доброжелатели“ — да блѣснатъ въ всичката си голота и карикатурностъ, та да се взематъ о вѣрме мѣрки за прѣсѣвяване на злото въ самото му начало.

Менъ стана легко на душата, че изпълнихъ своя дѣлъгъ.

Леонидъ Боголюбовъ.

Заслугитѣ и грѣшкитѣ на Огюста Конта и на неговитѣ френски послѣдователи отъ научна глѣдна точка.

Епохата, въ която живѣемъ, съ своитѣ интересни особености ни налага едно вдѣлбочаване къмъ вѣремената, отъ които е произлѣзалъ тласкътъ, който дави,

вмѣсто да развѣдрява, душитѣ на младежтъ. Думата ми е за социализма, който у насъ се изроди въ нѣколко политически групировки, направлението на които се опрѣдѣли отъ личнитѣ особености на партийнитѣ имъ водители. Цѣльта ми тукъ не е да разчепвамъ отдѣлно разнитѣ тѣзи социалистически направления и да показвамъ резонността или утопичността имъ, а да хвърля погледъ върху социалното движение въ неговата цѣлостъ и да го отнесе къмъ тѣзи вѣремена, въ които то е получило своето начало и мѣсто въ реда на разнитѣ свѣтовни мѣровъзрѣния.

Думата „социализмъ“, както твърдятъ нѣкои, за пръвъ пѣтъ била употребена отъ Пиеръ Леру въ 1834 г. въ статията му „De l'individualisme et du socialisme“ (за индивидуализма и социализма), която била напечатана съ „Revue Encyclopedique“ и е имала значение да изразява понятие противоположно на индивидуализмъ. Въ разнитѣ теории на социалитѣ се забѣлѣзватъ двѣ страни: едната отъ тѣхъ, която се опитва чрѣзъ въображението и фантазията да устрои бждщето общество, се нарича „утопична“ или „утопиченъ социализмъ“, а другата дѣто по нѣкога прогледватъ важни и съществени проявления въ обществения животъ и развитие се нарича „социологическа“ или „социалъ-демократизмъ.“¹⁾

I.

Зачатки въ това направление започватъ да се явяватъ въ осемнадесетото и въ началото на деветнадесетото столѣтие. Огюстъ Контъ, роденъ на 19 януарий 1798 год., вложилъ извѣстенъ смисль и далъ системностъ на това, като основалъ науката, наречено *социология*. Той билъ великъ мислителъ и теоретически оборвачъ на насилственитѣ прѣврати, които въ това вѣрме, началото на френската революция, били въ изобилие. „Прогрессъ“, „редъ“ и „знание“ — това били рѣководнитѣ правила на Огюста Конта противъ анархията и, трѣбва да се признае, ималъ извѣстно влияние върху своитѣ съврѣменици.

Вече у Сенъ Симона се срѣща мисльта, че всички науки трѣбва да бждатъ свързани една съ друга. Тази мисль е р звиль гюстъ Контъ въ своята *„Иерархия на наукитѣ“*. Контъ забѣлѣжилъ, че всѣка наука изслѣдва извѣстна група отъ факти, но, независимо отъ това, споредъ както се изразява той, „има само произволенъ редъ и съвмѣстна всеобща економия въ дѣйствителния мѣръ.“ Ето защо трѣбва да съществува взаимна връзка и зависимостъ между наукитѣ. Надъ всички други науки, споредъ Конта, трѣбва да стои „науката за обществото“ или по точно „науката за човѣчеството“ — социологията, защото тя е най-сложна и най-обемиста. Контъ е позитивистъ; изъ опита, той се старе да узнае общитѣ закони на природата. Той е еднакво отрицателенъ къмъ *материялизма*, както и къмъ *спиритуализма*, понеже съ научни срдства не може да се узнае същността, нито на материята, нито на духа. Контъ отрича и *атеизма*, защото той не само, че не се покои на нѣкакво положително знание, но е и противъ всѣко знание, а божеството счита като *край-*

¹⁾ Тукъ му е мѣстото да се забѣлѣжи, че българскитѣ социалъ-демократи трѣбва безъ двоумение да бждатъ отнесени къмъ социалъ-утопиститѣ, но въ никой случай не къмъ социалъ-демократитѣ, въ собствень смисль на думата,

на причина, която се намира вънъ отъ областта на чисто научното изслѣждане и която е прѣдмѣтъ на *вѣрата*.

Прѣдмѣтъ на социологията е *обществото*, което отъ мнозина било сравнявано съ живия организмъ. И наистина, примамливо е на пръвъ погледъ обяснението на много явления отъ живота и общественото устройство да става въз основа на добититѣ отъ физиологията открития за живота на организма. Отъ тая примамка не избѣгвалъ и Огюстъ Контъ, Истина, той не нарича обществото просто „организмъ“, защото, нѣма съмнѣние, той е виждалъ съществена разлика по между имъ. Неговиятъ ясенъ умъ, рѣзбира се, е забѣлѣзвалъ, че организмътъ, макаръ и да се състои отъ различни клѣтки, но тамъ тѣ сж съединени една съ друга, като, че сж слѣти, съвсѣмъ не задържатъ своята „индивидуалност“ и дори биватъ мъртви, каквито сж клѣткитѣ въ коститѣ; когато пъкъ обществото се състои отъ живи, подвижни и отдѣлни единъ отъ другъ човѣци, всѣки отъ които си има свой особенъ характеръ, свои гледища, стремления, цѣли и т. н. Ето защо, Контъ нарича обществото „колективенъ организмъ“, „социаленъ организмъ“ за отличие отъ „физическия“ или „индивидуаленъ“ организмъ. Той сравнявалъ само основнитѣ имъ свойства, които уподобявалъ едно на друго. Въздѣйствието на отдѣлнитѣ обществени части една на друга и въздѣйствието на елементитѣ въ организма помежду имъ става по единъ и сщци начинъ. Всѣка частъ отъ обществото дѣйствува на друга и получава обратно въздѣйствие. При това, разнитѣ страни въ обществото, като: религиозната организация политическата власть, економическото устройство и пр. прѣдставляватъ отъ себе си единство, което Контъ нарича *солидарностъ*. Не трѣбва да се взема, споредъ Конта, само една страна отъ обществото, напр. економическото устройство, безъ да се обръща на всички други останали и отъ тая страна да се сѣди за цѣлото общество, защото не е възможно да се реформира едната страна, безъ да се обърне внимание на другата. Сжщо тѣй, както въ организма не може да се поправи, напр., нервната система, безъ да се обърне внимание на храната, начина на живота и т. н. и въ обществото не може въ сжщностъ да се измѣни формата на управлението, безъ да се повдигне по-рано цивилизацията, т. е. да се подобриятъ и другитѣ страни отъ живота на обществото. Въ своитѣ заключения той намиралъ, че формата на управлението въ една страна зависи отъ общия уровень на развитието въ страната, понеже цивилизацията не може да се измѣни съ измѣняването само формата на властта, или управлението. Тая мисль се срѣща още по-рано у Сенъ-Симона и въ скоро врѣме, въ врѣмето на френската революция, трѣбваше нагледно да се убѣдятъ всички, че най-либералнитѣ учреждения не сж достатѣчни, щомъ народътъ се не намира на нужната степен на развитие. Съмката на обществото Контъ намира въ сѣмейството. Въ него се зараждатъ, изработватъ и развиватъ тѣзи човѣшки свойства, които отсѣгне се явяватъ като източникъ на чувствата и идеитѣ, що свързватъ хората въ обществото. Но сѣмейството не е общество; то се развива биологически и е единъ видъ протитипъ на обществото.

Въ врѣмето на Конта е била извѣстна вече хипо-

тезата, създадена отъ Дарвиновия прѣдшественикъ Ламарка, споредъ която животното царство се появявало еволюционно, т. е. чрѣзъ постепенно развитие. Споредъ Ламарка (жив. въ П та половина на XVIII в.) разнитѣ видове животни се образували отъ единъ видъ, подъ влиянието на срѣдата, упражняването на органитѣ и наследственостъта. Най-нишиятъ класъ отъ животнитѣ, споредъ него, били инфузориитѣ, червеитѣ и др., които се развивали въ все по-висши и по висши, докато най-сетнѣ се явили въ човѣка. За основа на това развитие и подраздѣление Ламаркъ взелъ нервната система, органитѣ на чувствата и главния мозъкъ, и отъ тукъ Контъ логично, повидимому, че самиятъ човѣкъ, който е вѣнецъ на тази стълба, ще продължи и по нататѣкъ стълбата, която той нарича „социологическа серия.“

Тукъ трѣбва да се спрѣмъ върху гледището на Конта, че е възможно едно сравнение между развитието на обществото и развитието на разнитѣ биологически видове. Това искусствено сравнение твърдѣ основателно е породило много спорове, както на западъ така и въ Русия. Въпросътъ, наистина, е характеренъ: между разлитѣ биологически степени се аобѣлѣзва, че органитѣ имъ съединяватъ въ себе си нѣколко функции (дѣятелности). напр., цѣлата кожа се явява като органъ на различни сѣщцания, било звукови, свѣтови и дори вкусови. Съ развитието пъкъ на животното всѣки органъ се специализира въ извѣстна посока.

Този двоенъ процесъ до такава степенъ се е изразилъ въ биологическата стълба, че отсетне Хербертъ Спенсеръ го взелъ за отличителенъ признакъ на цѣлата еволюция. Но както разпространяването на спенсерсвата идея за диференциацията и интеграцията въ мировата еволюция, а заедно съ това и на обществото, възбудила много протести и негодувание отъ всички страни; тѣй и О. Контъитѣ „биологически серии“, срѣщнали силна и твърдѣ основателно опозиция.

Защо? — Защото прѣли всичко идеята на тѣзи двама мислители е невѣрна отъ *строга научна* гледна точка, което се установява отъ най-новитѣ открития на компетентнитѣ въ тая областъ учени, и защото противъ нея възстава чувството на човѣка, неговото *човѣшко достоинство* и *самосъзнание*. И наистина, ако се признае, че между развитието на обществото и развитието на животното царство има сходство, то по сжщия начинъ трѣбва да се признае, че отдѣлнитѣ човѣци малко по малко трѣбва да изгубятъ, чрѣзъ раздѣлата на труда и чрѣзъ усиливающата се диференциация, човѣческия си образъ. Тѣ ще се специализиратъ все повече и повече, както клѣткитѣ на организма, ще станатъ, напр., „кости“, „нокти“, „косми“ и др. При това, понеже въ процеса на развитието на „социологическата серия“ трѣбва да се върви по сжщия пътъ, за да се създаде главенъ мозъкъ въ животната стълба чрѣзъ диференциацията, — мозъкъ, който трѣбва да мисли за цѣлия организмъ, то трѣбва да се допусне сжщото нѣщо и за обществото: отдѣлнитѣ личности, които го съставляватъ, ще се откажатъ отъ способността си да мислятъ и чувствуватъ и ще прѣдадѣтъ мислението на нѣкой „общественъ умъ“, подобно на главния мозъкъ въ животната царство! И наистина, у Конта се срѣща такава курioзна мисль, че обществото трѣбва да се ус-

трои по такъв начинъ, щото философитѣ — позитивисти да иматъ право да мислятъ за всички!

Разбира се, че такава едно прѣдставление за прогреса на човѣчкото общество, построена изключително върху повърхностната „аналогия“, може само да възмушава човѣшката душа. Контъ съвсѣмъ не прѣсмѣтналъ, че личността на човѣка може да има способността да проявява *съпротивление* и *борба*. Такава способностъ, разбира се, нѣма въ клѣткитѣ на организма, а пъкъ въ живота срѣщаме факти, въ които съпротивлението на личността достига до най-висока степенъ на индивидуализма. Достатъчно е да спомнимъ за Ничше, въ съчиненията на когото срѣщаме крайни и дори объркани теории на индивидуализма. Този най-новъ индивидуализмъ не е нищо друго, освѣнъ крайна реакция на личността, противъ заробванието ѝ отъ обществото. Но дори ако се отстрани тази крайна форма на индивидуализма, все пакъ не може да се забѣлжи, че на западъ, напр., *съзнателниятъ* умственъ животъ не само не намалява, но, напротивъ, расте до такава степенъ, че се явяватъ вече проповѣдници, които искатъ да турятъ точка на разпространяването на висшето образование. Въ тази смисълъ бѣше излѣзла прѣди нѣколко години въ Франция книга, подъ заглавие *Les proletaires intellectuels*, „съдържаща статии отъ А. Беранже, П. Мерель и др., която доказва съ цифри голѣмото число на дипломитѣ и затова изисква най-строго прѣценяване на всички, които трѣбва да прѣскачатъ университетския прагъ. Такова нѣщо не прѣди много врѣме прѣживѣхме и ние въ България: отъ трибуната на народното събрание се говорѣхъ рѣчи и въ вѣстницитѣ се пълнѣхъ колони съ наставления да се затворятъ нѣкои гимназии и да се намали числото на университетскитѣ студенти, защото нарасналъ „умствениятъ пролетариатъ.“ При наличността на такива факти, явява се въпросъ: може ли да става дума за сравняване прогреса на човѣчеството съ биологическия прогресъ?

Но Контъ все пакъ счита личността не като нѣщо дѣйствително, реално, а като нѣкаква абстракция. Обществото, споредъ него, си е все пакъ организмъ, и затова отдѣлнитѣ личности въ това общество не прѣдставяватъ въ организма отдѣлни органи. Контъ признава за организми не само отдѣлнитѣ общества, но и цѣлото човѣчество, което малко по малко възвелъ въ *божество* на своята позитивна религия. Той признава и обществения прогресъ, но вече не като слѣдствие отъ личната изобретателностъ, а като логическо слѣдствие отъ развитието на човѣшкия умъ, развиванъ въ колективепъ, а не въ личенъ, смисълъ.

Всички обществени явления Контъ счита, че се подчиняватъ на два вида закони: на *статиката* и закони на *динамиката*, споредъ което и социологията се раздѣля на два отдѣла, на социална статистика и социална динамика.

Социалната динамика разгледва прогреса на човѣчкитѣ общества и на човѣчеството изобщо; а социалната статика изуча устройството на обществото и взаимната връзка между отдѣлнитѣ му части и органи. Правителството играе важна роль при хармонизирането на отдѣлнитѣ части на обществото; но това то достига не чрѣзъ външно принуждаване, а чрѣзъ нравствено вли-

яние. Прѣдъ видъ на туй, Контъ придава *огромно значение* на друга една властъ, освѣнъ политическата, на *духовната властъ*, която и поддържа този мораленъ, идеенъ редъ и единство, *безъ които е невъзможно цѣлото*. Въ своето идеално бъдаще общество, духовната властъ той давалъ на философитѣ-позитивисти, които сж длъжни да разпространяватъ въ обществото научно философското мировѣзрѣние. Тази духовна властъ трѣбва да е отдѣлна и независима отъ свѣтската и да владѣе умоветѣ на хората, както едно врѣме папитѣ били завързали умоветѣ на всички. Въ протестантизма той виждалъ начало на разлагането и анархията. Нѣщо по-вече: протестантизмътъ, споредъ него, е най-първиль врагъ на нравствеността, защото внасялъ раздѣла въ единството на цѣлото общество и зараждалъ свободомислието, което е пагубно за обществения редъ. Очевидно, тука Контъ, пъкъ и неговитѣ послѣдователи, грѣшатъ твърдѣ много и едновременно съ заминаването на прѣдъ, тѣ се връщатъ много назадъ.

Прогресътъ на обществото зависи отъ различни причини, но главно отъ „човѣшкия умъ“ („духъ“). Човѣшкиятъ умъ, споредъ Конта, се възбужда отъ нашитѣ желаня, страсти и осѣщаня. Но той ги прѣработва, съставя идеи и понятия и чрѣзъ тѣхъ направлява развитието на обществото. Човѣшкиятъ умъ, споредъ него, се развива *безпричинно* и *самопроизволно*, безъ каквито и да било причини отъкъдъ и въ развитието си не може да бѣде спрѣнъ отъ нищо. Тука е и една отъ важнитѣ грѣшки на Конта: науката въ сегашното си състояние *не може да признае* безпричинно или самопроизволно развитие дори у отдѣлнитѣ организми.

Нѣма съмнѣние, че Огюстъ Контъ се е намиралъ въ зависимостъ отъ други свои учители, като Сенъ-Симонъ, Графъ Монтескьо, Кондорсе и др. Но работитѣ на неговитѣ прѣдшественици не сж били систематизирани и закрѣпени, а О. Контъ именно това направилъ и по такъв начинъ създавалъ нова наука за общитѣ закони и наредба на човѣшкитѣ общества. Тази наука не е просло история на обществото, която да се занимава съ отдѣлни моменти на колективния животъ въ извѣстно врѣме и пространство; нито е пъкъ разяснение отъ философска гледна точка на събитията отъ миналото, — но е наука, която се стрѣми да разбере *общитѣ закони*, които се проявяватъ наврѣдъ и винаги въ обществата при едни или други отношения. Въ това се състои цѣлата заслуга на Конта.

П. Черняевъ.

(слѣдва)

Въ книжарницата съ съблазнителни картички.

Бѣше началото на учебната година. Влѣзохъ въ книжарницата на бр. К. . . . Отбили се 5—6 ученички отъ горнитѣ класове на гимназията, за да си купятъ нѣкои ученически потрѣби, и се захласнали въ едни цинични, безобразни картички. И тѣзи, съ неприлични и съблазнителни пози мъже и жени по картичкитѣ, имъ доставляваха наслаждение (това се четеше по лицата имъ).

— По колко стотинки давате едната картинка? — попитахъ книжаря.

— По 10 стотинки, — отговори ми той.

— Колко картички въ годината продавашъ?

— Около хиляда.

А отъ *тизи*? — посочихъ на една картичка, на която имаше вакханка разлѣстена съ чаши въ рѣка.

— Отъ тѣхъ въ годината продавамъ може би двѣстѣ.

— Значи, въ година отъ такива вземашъ 20 лева.

А колко давашъ за 200-тѣ?

— Десетина лева.

— Значи, печалбата ти отъ тѣхъ е 10 лева. Азъ ще ти дамъ не 10, 20, 100, ами 1000 лева, па иди, та озлошти едно сѣмейство, разори го морално, зацапай го съ петното на позора! . . .

— Това никога не ще сторя, защото има обществено мнѣние, отговорностъ прѣдъ законитѣ; съвѣстѣта ми ще ме жестоко осъди. Нека река, че ще прѣзра общественото мнѣние, че ще се изкубна отъ прѣслѣдването на законитѣ, че ще заглуша смѣлия гласъ на съвѣстѣта си; но нали има всевѣдущъ, сираведливъ и строгъ за прѣстѣпницитѣ Богъ! . . .

— Но съ твоята търговия нали вършишъ по околень пѣтъ това, отъ което се ужасявашъ и треперишъ, като добъръ христианинъ. (Той е наистина добъръ христианинъ). Ти съблазнявашъ млади и невинни душици и имъ отваряшъ широката порта на разврата. Това не води ли къмъ гибелъ много младежи и сѣмейства? За 1000 лева ти, уплашенъ отъ обществено мнѣние, отъ закони, отъ съвѣстъ и отъ Бога, не се рѣшавашъ едно злодѣяние, а само за 10 лева извършвашъ сума страшни прѣстѣпления. Прѣзъ тебе съблазвѣта минава въ младитѣ, а въ св. Писание е речено: „Горко на онзи, чрѣзъ когото прѣминава съблазвѣта; по добръ е да се объси на шията му водениченъ камъкъ и да се хвърли въ дълбочинитѣ морски.“

— Това е тѣй, но търговията е свободна, и азъ не искамъ да съблазнявамъ, а да си припечеля нѣщо; но на сила не продавамъ стоката, а по желанието на купувача. Че, споредъ мене, въ този случай не съмъ толкова виновенъ.

— Ако купувачътъ е неопитенъ и не знае, кое му е полезно, както е въ настоящия случай, то пакъ ще му продавашъ и врѣдни нѣща? Да речемъ, че си аптекаръ. Идатъ дѣца при тебе и ти искатъ хапове отрова, която съ апетитъ гьлтатъ, защото е подсладена съ захаръ. Ще имъ дадешъ ли?

— Разбира се не, защото и законитѣ прѣслѣдватъ за такива продажби.

— Но *тизи* картички не сж ли нравствена отрова за младитѣ?

— Но, ако бѣше тѣй, то защо законитѣ не ни прѣслѣдватъ, както и онези, които продаватъ отровни нѣща за дѣцата?

— Защото у насъ за изпълнението на законитѣ се гледа *халтаво*, а то има наказание въ законитѣ, прѣдвидено за такива продажби. Прочети чл. 230 отъ наказат. законъ и ще се убѣдишъ, че има наказание. Пакъ казвамъ, че ти си, макаръ и косвенъ, но все си злосторникъ за младитѣ, дори и повече отговоренъ отъ прѣвитѣ злодѣйци, подсторени отъ други защото рѣката, която убива, е по-малко виновна отъволята, която заповѣдва убийството.

— Добръ, но ако азъ не продавамъ такава стока,

то другище продава, и развалата пакъ ще се вмѣне между младежитѣ.

— Всѣка коза за своя кракъ виси, — казва народната мъдростъ. Намѣрвашъ ли врѣдна и прѣстѣпна тази търговия, то я зарѣжи и ѝ обяви смѣло безпощадна война! Подай рѣка на тѣзи, които се борятъ противъ тази гнусна продажба, високо дигни гласъ противъ нея. И ще има успѣхъ проповѣдѣта ти, защото думитѣ ти ще сж съгласни съ дѣлата ти. Тогавъ ще чуешъ похвали отъ всички доброжелатели на младитѣ, на обществото и бъдѣщето, одобрението на съвѣстѣта си, а най-главно ще угодишъ на Бога, който гледа, дали ще „*сторишъ и научишъ*,” за да се наречешъ великъ въ царството Небесно.

— Азъ вѣрвамъ, че ще сторишъ това, защото си добъръ гражданинъ и вѣрующъ христианинъ, — завършихъ азъ.

Ученичкитѣ, които се бѣха сирѣли да слушатъ разговора ни, останаха сѣкашъ трѣснати отъ ясното небе.

Книжарътъ се съвсѣмъ смути.

Азъ излѣзохъ.

Свещен. *Иорданъ Стойковъ*

Белетристика.

Фабиола или староврѣмекитѣ христиани.

(Продължение отъ бр. 42)

VIII.

Нѣколко дни прѣди нѣррдиния празникъ, на койго се гѣкмѣли да хвърлятъ христианинѣ на дивитѣ звѣрове, римскитѣ императоръ проводилъ Фулвия да докара христиани за този празникъ. Фулвий отишелъ съ войници на онова мѣсто, гдѣто работели христианинѣ, намѣрилъ надзирателя имъ и трѣгналъ съ него да избира христиани за празника.

Като отбралъ вече доволно христиани, Фулвий събрѣлъ единъ човѣкъ не въ затворнически дрѣхи, който билъ обрнатъ къмъ него гърбомъ. Той посочилъ на него и запиталъ:

— Кой е този?

— Не знаа. Той често иде тукъ при христианинѣ, говори съ тѣхъ, донася имъ хлѣбъ.

Фулвий се доближилъ до човѣка, и той се обрналъ. Това билъ Панкратий. Фулвий знаелъ за него, че той е христианинъ, зарадвалъ се и заповѣдалъ да го уловятъ.

Всички отбрани, христиани вързали въ дълги вериги и ги подкарвали въ тъмницата.

Тѣзи тъмница била просто една огромна яма, изкопана въ земята, безъ прозорци, стени и били камени, дебелы и по тѣхъ заковани голѣми желѣзни халки. У тѣзи халки врѣзвали христианинѣ. Тѣ трѣбвало да сѣдатъ и да спятъ на влажната, студената и вонеща отъ нечистотии земя.

Храна почти не имъ давали. Въздухътъ билъ толкова смърдливъ, щото много христиани не утраивали и умирали прѣди да ги повикатъ въ сѣдилището.

Въ тѣзи тъмница откарали и Панкратия.

На другия денъ всичкитѣ ги подкарали въ сѣдилицето и ги изпитвали единъ по единъ. Съ едни сѣдилицата разговарялъ, като се стараелъ да имъ разтълкува че тѣ вѣрватъ неправилно, а другитѣ само ги питалъ: „ти християнинъ ли си?“ И като той отговорилъ „да“, — на право го осждадалъ на смъртъ.

Като дошло редъ до Панкратия, то сѣдницата му казалъ:

— Слушай ние отдавна те слѣдимъ и знаеме, че ти си християнинъ. Огрѣчи се сега отъ Христа и разкажи, кой християнинъ ти знаешъ, и ние ще те простимъ, инакъ нѣма да избѣгнешъ смъртъта. Азъ познавамъ майка ти, помисли, лесно ли ще ѝ бѣде, като се научи за тебе; ти си единъ синъ у нея, съжали я!

Панкратия прѣблѣднелъ. Една минута той се колебалъ, любовта къмъ майка му едвამъ не му наддѣлѣла. Той помълчалъ малко, послѣ дигналъ глава и казалъ:

Майка ми има не единъ само синъ. Всички човѣци сѣ нейни синове и братя. Ако азъ загина, у нея ще останатъ още хиляди. А ако се отрѣка отъ Христа и издамъ братята си, то азъ нѣма да бѣда синъ на моя Отецъ на небето, а пѣкъ само тогава живѣиме, когато сме Негови синове,

— Мене ми е жално за тебе, какво има да кажешъ, че се отрѣчашъ отъ Христа!

— Ти самъ не знаешъ, какво искашъ. Азъ немога да кажа, че не съмъ християнинъ; макаръ и да кажа тѣзи думи, то азъ ще излѣжа, и ти знаешъ това. Това ли искашъ? Ти искашъ, щото и въ душата си да се изменя, да начена да живѣя както васъ всинца ви, да признавамъ вашитѣ богове, да ходя въ вашитѣ храмове, да имамъ роби да ги бия, да ловя и да мѣча християнитѣ, а това азъ не мога да направя.

Сѣдницата помислилъ и казалъ:

— Всички, които не признаватъ ишитѣ нарѣдби, сѣ наши неприятели. И намъ е заповѣдано да ги мѣчимъ и убиваме.

— Ние не сме ваши неприятели, ние ни смѣтате за такива, пѣкъ ние нищо зло не ви струваме. Нашата вѣра тѣкмо и въ това се и състои, за да правимъ добро на човѣцитѣ, които и да сѣ тѣ.

Сѣдницата се расърдилъ.

— Ако да не правехте зло, нѣмаше да заповѣдватъ до ви убиватъ, а всички ви смѣтатъ за вѣрдителни човѣци. И тѣй нѣма ли да се отрѣчешъ?

— Не.

— Закарайте го назадъ въ тъмницата! казалъ сѣдницата.

Орѣщу деня на мѣжитѣ, на християнитѣ въ тъмницата сложили вечеря. Дори и палачитѣ се обѣрщали съ тѣхъ по меко и имъ дали малко свобода. Християнитѣ можели да приематъ роднини и познати които идвали да ги нагледатъ и да се простятъ съ тѣхъ. Този денъ и Севастианъ отишелъ въ тъмницата при Панкратия.

— Какъ е мама? Виждалъ ли си я, Севастиане?

— Панкратий искалъ да каже още нѣщо, но отъ сълзи му се схвзвало гърлото. Севастианъ мълкомъ го пригърналъ.

(слѣдва)

ЦЪРКОВНА И ОБЩЕСТВЕНА ЛѢТОПИСЪ.

Вжтрѣшенъ отдѣлъ.

† Теодоръ Бурмовъ. На 23 того, пѣтующъ отъ Цариградъ за София, внезапно (отъ апоплексически ударъ) се е поминалъ стариятъ български труженникъ Теодоръ Бурмовъ. Останкитѣ на покойния сѣ били прѣнесени на 25 того въ София, въ който денъ въ църквата „св. Краль“ се извърши опѣлото, а послѣ това и погребението.

Както въ църквата, тѣй и на погребелното шествие присѣтствувахе цѣлта на софийското общество: висшето духовенство, министритѣ сегашни и бивши, дипломатическото тѣло, професори и учители, мнозина народни прѣдставители, различни прѣдставители на дружества и еснафи и пр.

Въ врѣме на опѣлото говори Икономъ Апостолъ Георгиевъ, и. д. протосингелъ при Софийската митрополия, който изтъкна заслугитѣ на покойния къмъ св. ни православна църква. Говори сѣщо и бившиятъ министръ Ал. Людцкановъ, който посочи на заслугитѣ на покойния къмъ църква и народъ, къмъ новосформирующата се наша държава. Посочи и на неговитѣ лични качества: доброта, трудолюбие, помирительность и пр.

Неприятно впечатление правѣше, че на погребението на покойния бившъ прѣвъ министръ на народното просвѣщение — Т. Бурмова съвсѣмъ не се заблѣзваха ученицитѣ отъ столичнитѣ училища.

Теодоръ Стояновъ Бурмовъ е роденъ въ село Нова-Махала, габровска околия въ 1834 год. Въ 1847 година е постъпилъ да се учи въ Киевската Духовна Семинария на едно отъ дванайсетѣтѣ мѣста, изходатайствувани отъ букурещкитѣ и одескитѣ българи у императора Николая за възпитание български младежи въ рускитѣ духовни учебни заведения. Слѣдъ свършване на речената семинария, той прѣзъ 1853 год. е постъпилъ въ Киевската духовна академия, която и съ успѣхъ свършилъ, въ 1857 г. Въ сѣщата година се завърналъ въ Габрово, дѣто е билъ главенъ учителъ отъ мѣсець ноември 1857 г. до февруарий 1860 г. Отъ тукъ Т. Бурмовъ прѣминава въ Цариградъ, пакъ като учителъ, дѣто е поелъ редактирането на „Българскитѣ книжици“. Въ това врѣме той е билъ и членъ въ българо-грѣцката комисия, учредена отъ Високата Порта за разглеждане разпратата ни съ цариградската патриаршия.

Отъ 1863—1865 год. е билъ редакторъ на в. „Свѣтъникъ“, органъ на българскитѣ прѣдставители въ Цариградъ, а слѣдъ това е редактиралъ собствения си в. „Врѣмя“.

Въ 1867 год. той постъпилъ при руското посолство въ Цариградъ като драгоманинъ по българскитѣ работи.

Между 1867—1867 г. год. той е публикувалъ двѣ анонимни брошури по българския църковенъ въпросъ, една подъ заглавие: „Братско обяснение на българинъ къмъ братята му българи“, печатана въ Букурещъ въ 1867 година, а другата подъ названиее: „Проектъ за разрѣшение българския въпросъ отъ патриарха Георгия IV“, печатана въ Букурещъ въ 1868 година.; билъ е кореспондентинъ на газетата „Москва“, издавана отъ И. С. Аксакова, на „Московскія Вѣдомости“, издавани отъ Каткова и всичкитѣ му кореспонденции сѣ били насочени противъ турцитѣ и гърцитѣ. Въ 1877 година, подиръ обявяването на войната, Бурмовъ билъ прикомандированъ при главнокомандующия гражданската часть князь Черкавски до оключването на Берлинския договоръ. Въ юлий 1878 година билъ назначенъ за пловдивски вице-губернаторъ.

Въ 1879 г. подиръ избирането на българския князь Александъръ Ватембергъ билъ единъ отъ 5-тѣ депутати, които сѣ били изпратени въ Ливадия да поднесатъ на избрания князь акта на избирането му. Въ май 1879 г. билъ назначенъ за софийски губернаторъ, а въ юлий сѣщата година, като зае князь Ватембергъ българския прѣстолъ, станалъ министръ-прѣседателъ на първото българско министерство. Слѣдъ дохождането на второто министерство той билъ назначенъ за членъ (комисаръ) въ вакувската комисия, подиръ членъ и прѣседателъ въ върховния касационенъ съдъ до края на 1881 година.

Пръвъ 1882 той билъ членъ въ Държавния Съветъ, пръвъ 1883 — министръ на финансите въ кабинета на рускитѣ генерали, а въ мартъ 1884 г. билъ назначенъ за членъ на Кодификационната комисия, гдѣто е стоялъ до края на сжщата година. Отъ тая дата насамъ Вурмовъ се е оттегилъ отъ активно политически-обществено животно и се е прѣдалъ главно на частни писателски занятия. Плодъ на тая негова дѣятелностъ е издаденото отъ св. Синодъ капитално негово съчинение: „Българо-гръцката църковна разпра“.

Отъ това сухо изложение на живота на тоя виденъ нашъ общественъ дѣецъ се вижда, че той, наистина, съ дѣтиска любовъ къмъ св. си църква и отечество ревностно и трудолюбиво е изпълнявалъ и изпълнилъ дълга си.

Миръ на праха на покойния и вѣчна му память!

Изъ духовната семинария. Пръвъ настоящата учебна година въ софийската духовна семинария има петъ класа съ по една паралелка, а броятъ на ученицитѣ отъ тѣзи класове е слѣдниятъ:

Въ I-ви класъ има 30 ученика, отъ които 6 сж стипендианти, 5 полустипендианти и 19 самоподържници. Това сж новопостъпилитѣ.

Въ II-ри класъ има 23 ученика: 8 стипендианти, 4 полустипендианти и 11 самоподържници.

Въ III-ти класъ: всичко 27, отъ които 8 стипендианти, 6 полустипендианти и 13 самоподържници.

Въ IV-ти класъ сж 21 ученика: 8 стипендианти, 10 полустипендианти и 3 самоподържници и

Въ V-ти класъ има 23 ученика, отъ които 17 стипендианти, 2 полустипендианти и 4 самоподържници.

Или всичко: 124 ученика, отъ които 47 стипендианти, 27 полустипендианти и 50 самоподържници.

Въ едно отъ послѣднитѣ си засѣдания св. Синодъ е отпусналъ на отличилитѣ се на конкурсния изпитъ ученици отъ по-горнитѣ курсове още 1 цѣла и 9 полустипендии.

Учителското тѣло пръвъ тая година се состои отъ 16 души учители, заедно съ ректора. Отъ тѣхъ четирма сж духовни лица.

Негово Високопрѣосвещенство св. Варненския и Прѣславския митрополитъ г. г. Симеонъ е пристигналъ на 25 т. г. тукъ, въ София, и се е остановилъ въ синодалната палата.

Вншненъ отдѣлъ.

Положението на сръбската православна църква въ цифри.

Къмъ края на 1903 година, по официалнитѣ статистически данни, (вж: Гласник прав. ц, у крал. Србије, 1905, I, II, III, IV, XII; 1906 I); въ сръбската православна църква въ кралевството Сърбия, православни жители е имало 2,448,139 православни кщи — 346,718, протоиереята — 19., архиерейски намѣстничества — 52, енории — 90, и военни свещеници — 59. Свещенически лица въ монашески чинъ е имало всичко 113, отъ които 21 архимандрита, 1 протосинкелъ, 16 игумена, 5 синкела, 55 неромонаха, 8 неродякона и 7 монаха. Свещенически лица отъ мирския чинъ (бѣло духовенство) е имало всичко 1017, отъ които: 64 протоиерея, 917 свещеници, 3 протодиакона и 33 диакона. Църкви е имало 644, параклиси — 49 и 53 манастира. Най вече църкви и параклиси сж въ нишката епархия (205 и 26), а най-малко въ шабачката (77 и 4). Въ българската и нишка епархия има по 15 манастира, въ жичката — 12, а въ тимошката — 6 и въ шабачката — 5. Родили сж се всичко 103,546 души. Отъ тѣхъ 101,284 сж законнородени, 894 — незаконнородени, и мъртвородени — 1468. Брако-считания сж станали 24,078, а сж умрѣли 59,236.

Освѣнъ православнитѣ въ кралството Сърбия живѣятъ католици, протестанти, евреи и мохамедани. Съгласно послѣдното официално народочисление (отъ 1905 год.) въ кралството Сърбия е имало: 2,460,515 души православни, католици

— 10,423, протестанти 1399, евреи — 5,729 и мохамедани — 14,745 (въ туй число 3,056 турци и 11,689 цигани).

Въ държавния бюджетъ за 1906 година за църковни потребности сж били прѣвидени 368,087 динари (лева). Отъ тая сума, 66,500 динари се дадени за подържането на епископатъ, 185,115 динари — за богословската семинария, 92,236 динари — за духовнитѣ сѣдилища 6,726, — за административни църковни нужди, 3,000 — за референтъ по църковнитѣ дѣла, 1,500 — за подържане на единъ свещеникъ въ Майданъ-Пекъ, и 13,010 — за пособия на иновѣрнитѣ свещеници. Както се вижда, за издържане на енорийскитѣ свещеници въ Сърбия държавата сега за сега не дава нищо. Въ единъ отъ миналитѣ броеве на „Цър. Вѣстн.“, ако помнятъ читателитѣ, ние бѣхме на туй мѣсто хроникерали, че въпросътъ за възнаграждаването на свещеницитѣ отъ страна на държавата е вече доста напредналъ. На свещеническата депутация по тоя въпросъ кралъ Петръ е обѣщаль искрената своя подържка и заинтересуване за по-скорошното и правилно материално обезпечение на свѣщенитѣ.

Въ VII книга на Статистичкогъ Годишника Кралевине Србија* сж помѣстени слѣднитѣ данни за църковнитѣ и манастирски имущества въ Сърбия. Стойността на църковнитѣ и манастирски имущества се изчислява на сумата 7 347 388.79 динара. Отъ туй число 4,266,265.49 припадатъ на църковнитѣ имущества, и 3,081,053.30 дин. на манастирскитѣ. Недвижимитѣ църковни и манастирски имущества се цѣнятъ на 4 316 909 70 динари, а чистиятъ капиталъ на въпроснитѣ имущества възлиза на 3,030,409.09 динари.

Що се касае църковно-учебното дѣло, като отбѣлзваме, че сега за сега то се сърѣдотчава главно въ *Българската Духовна Семинария*, за неизлишно считаме да приведемъ слѣднитѣ статистични данни за тая семинария, отъ които (данни) читателътъ самъ ще може да направи размисленията и заключенията си по въпроса.

Пръвъ учеб. 1903-1904 г., напр., учителитѣ наставници въ семинарията сж били 12, отъ които единъ монахъ (учителъ по църковното пѣние), а останалитѣ сж свѣтски. Ученици е имало 177. Отъ I-ия класъ сж прѣминали въ II-я 51 ученика, отъ II-ия въ III-ий — 22 учен., отъ III-ий въ IV — 33 учен., отъ IV въ V — 16 ученика. Касателно занятнето на родителитѣ на ученицитѣ, трѣбва да се забѣлжи, че най-вече търговцитѣ, а послѣ свещеницитѣ сж изпратили синоветѣ си въ семинарията. А именно: свещеницитѣ сж изпратили 42 ученика, учителитѣ — 9, чиковнитѣ — 24, търговцитѣ — 50, занаятчнитѣ — 21, земледѣлцитѣ — 28. Въ пансиона при Семинарията 78 ученика сж били стипендианти и 99 самоподържани. Фондътъ за бѣднитѣ ученици е билъ 21,089 динари и 90 пари (вж., Вѣстн. срп. ц., 1904, септ.; напечатано и въ „Богословскій Вѣстн.“ 1906, септ.).

Още отъ 1879 година е билъ подигнатъ въпросътъ за построяването на ново здание на богословската школа. И до сега тоя въпросъ не е разрѣшенъ. Изглежда, обаче, че той скоро ще се разрѣши. Сега били вече приготвени проекта и смѣтката. Зданието щѣло да струва около 560,000 динари и щѣло да бѣде построено въ сръбско-византийски стилъ, заедно съ църква.

Напослѣдне е подигнатъ въпросътъ и за *богословски факултетъ*, особено послѣ тържественото откриване на бѣлтр. университетъ и послѣ подигане на въпроса за попълването на университетъ съ всички факултети. По тоя въпросъ министрътъ на народното просвѣщение се е изказалъ въ скупщината за отварянето не на богословски факултетъ при университета, а за духовна академия. Ала това мнѣние на министра не е било поспрѣтанато съ съчувствие отъ журналистиката. По тоя поводъ „Гласникъ прав. цркве у крал. Србије“ пише: „вѣстн. „Политика“ въ 11 № (1905 г.) обективно и основателно оспорва възгледа на министра относително академията, както и относително характера на богословската наука“. По сжщиятъ тоя поводъ сж станали двѣ събрания на професоритѣ и кандидатитѣ по богословието, на които било взето рѣшението, че за Сърбия богословскиятъ факултетъ е въ всѣко отношение по-полезенъ, откогато духовна академия. И ето защо, трѣбва да се настава прѣдъ когото зависи, штоо духовна академия да не се учреждава по никакъвъ начинъ. Органътъ на Архиерейски-

ятъ съборъ заблѣва по сжщиятъ случай: „Ние се надѣемъ, че министрътъ при изработването на съответниятъ законъ най-главно ще има прѣдъ видъ слѣднитѣ двѣ нѣща: първо, че духовната академия е изобщо установление католишко съ неправилната задача да ограничава свободата на преподаванията повече, отколкото това изискватъ *regula fidei*, и второ, че тя, като съ общезитие, за Сърбия не е възможна по проста причина, че ще струва твърдѣ скъпо“.

Сръбската църква, изобщо, се надѣва, че скоро ще може да се осъществи идеята за откриването на единъ богословски факултетъ, и съ туй да достигне въ това отношение състрѣтъ си въ Гърция, Ромъния и Австрия.

Религиозно-общественото положение на словацитѣ въ Унгрия. Единъ отъ най-притѣсненитѣ славянски народи въ Австро-Унгария сж словацитѣ. Като малочисленъ народъ, поставенъ при съвсѣмъ негодни политически условия, словацитѣ днесъ за днесъ чувствуватъ троенъ ужасенъ гнѣтъ: економически — отъ страна на евреитѣ, политически — отъ страна на унгарцитѣ, и религиозенъ — отъ страна на собственото свое католишко духовенство. Евреина ще срѣщните почти на всѣка крачка между словацитѣ: и въ градъ и въ село; евреитѣ сж взели въ рѣцѣ и земята на словака, и търговията и занаятитѣ даже. Навѣждѣ нещастия, оставенъ безъ защита, словакъ ерѣта силната и хитра конкуренция на евреина. Въ економическо отношение словацитѣ сж вече тѣй отпаднали, че даже унгарското правителство напоследъкъ се е стрѣснало и е рѣшило да подпомогне поне на земледѣлческото имъ подмъгане.

Не по-малко страдатъ словацитѣ и въ политическо народно отношение отъ унгарцитѣ. Словака-националистъ се прѣслѣдва отъ унгарското правителство: нему не се правятъ отъ държавата никакви улеснения. На служба нес е приема словакъ, ако не заяви и покаже, че е унгарецъ. Въ училищно отношение се повтаря сжщата история: въ всички училища днесъ словацитѣ се учатъ щатъ-нещатъ на унгарски езикъ и въ унгарски духъ. Тукъ-тамъ само въ нѣкои затѣнтени селски основни училища се чува още словашката рѣчь въ оградата на училището. Прѣслѣдватъ се по безмилостенъ начинъ и всички обществени словашки дѣйци, които работятъ за националното събуждане на народа си. Вѣстницитѣ имъ се спиратъ или конфискуватъ, редакторитѣ се даватъ подъ сждъ, теглятъ се подъ сждебна отговорностъ заради най-невинни изражения по държавния и общественъ строй и пр. и пр.

Особено ревностенъ подрѣжникъ на унгарското правителство въ мадаризацията на словацитѣ се явява католишкото словашко духовенство. Въ всички духовно-обществени прояви на словацитѣ, които доаждатъ въ съприкосновение съ дѣйността на духовенството, въ всички тѣхъ това послѣдното върши онуй, що иска унгарското правителство. На много мѣста даже въ словашкитѣ католишки църкви се проповѣдва по унгарски. Прѣди нѣколко години въ една духовна католишка семинария словашкитѣ студенти бѣха основали между себе „словашко богословско дружество“. Научила се властта. Веднага послѣдваха олъ семинарската властъ разслѣдвания, наказания, и даже, ако си добръ спомняме, нѣкомъ бѣха дори изключени заради това невидено „прѣстѣпление“. Изобщо взето, католишкитѣ епископи между словацитѣ сж послушни чедъ на унгарското правителство. Отъ тукъ и зараждащото и усиливащото се противокатолишко движение между словацитѣ. Вѣстницитѣ съобщаватъ единъ новъ случай, който потвърждава горѣказаното. А именно: низложението и затварянето на словашкия свещеникъ Глинка въ Розенбергъ отъ епископа Ципса Д-ръ Паври единствено само заради дѣйността му въ полза на словашката народностъ. Отъ тая постѣпка на епископа народътъ и даже частъ отъ духовенството били страшно възмутени. Нѣколко свещеници се обърнали къмъ епископа съ отворено писмо, печатано въ „Ludove Noviny“, въ което тѣ обявяватъ, че такива насилствени мѣрки не сж въ състояние да удържатъ словашкитѣ свещеници отъ дѣйността имъ за въ полза на народа си. Енориашитѣ на Глинка сж заявили, че епископътъ или ще имъ повърне примѣрния свещеникъ, или тѣ ще бждатъ принудени да прѣминатъ къмъ друго изповѣдане.

Обикновено, притиснати до стѣната, католишкитѣ ду-

ховници се извиняватъ, че тѣ не сж виновни за притѣсненieto на словацитѣ, че единичката вина за това пада на унгарското правителство.

Ала справедливо отправятъ словацитѣ въпроса: защото тогава туй духовенство се явява тѣй усърденъ поддръжателъ на всички правителствени мѣрки, на всички правителствени притѣснения на унгарското правителство? Има случаи, дѣто католишкото духовенство защитава католишкия народъ, между което то свещенодѣйствува. Споменете си поляцитѣ въ Русия. Но въ настоящия слячай то не иска да се „изложи“ прѣдъ послѣднитѣ маджари заради защитата на едно малко и наистина жалостно въ нещастията си народче, каквото сж словацитѣ. До туй отгорѣ доаждатъ още и традиционната католишка политика на ватикана: да поддръжа противъ славянскитѣ неславянскитѣ народи.

Туй тройно робство — економическото, политическото и религиозното, по такъвъ начинъ, съвсѣмъ спѣва напредъка на словацитѣ. Кѣлкото, обаче, и да имъ тѣгнеятъ тѣ, сѣ пакъ послужватъ и за причина на по-утѣшителни явления между тѣхъ: економическитѣ задруги и народни каси, по-ясното и твърдо народно-политическо съзнание (понеу по-интелигентатѣ) и подсилване на славянската идея у тѣхъ, както и познаването, че централната католическа политика работи за тѣхното подковане, че католичеството особено за тѣхъ е изповѣдане по-вече за тѣхното потъмняване и погубване, отколкото за религиозно-нравствено просвѣщаване и народно процѣтяване.

Библиография.

Календарче „Св. Царъ Борисъ“ за година 1907 г. Издава Варненското Епархиялно Свещеническо Братство „Св. Царъ Борисъ“ година V.

Вѣрно на своята прѣдначертана строга цѣль дружеството свещеническо въ Варненската епархия безъ шумъ и реклами слѣдва своята скромна нагледъ, а велика по своята вътрѣшностъ задача: духовното просвѣщение на народа, запазването на благочестието и борба съ рѣшито развратителнитѣ за народа идеи и проповѣди.

Освѣтъ многоползвнитѣ книжки: „Врѣме и животъ на Св. Царъ Борисъ“, „Служба на Св. Царъ Борисъ“ и други, туй дружество е прѣдприело да издава всѣка година календарче съ горното заглавие, и ето, за 1907 г. то е издадо вече пета годишнина.

Туй годишно издание има съдържание много разнообразно а още по много ползвно. Накитено е като китка съ много хубави статийки, които човѣкъ чете съ увлѣчение и усѣща едно голѣмо душевно удоволствие.

Едно нѣщо липсва. Ний го казваме съ пълна искреностъ.

1907 г., за която година е издадено и календарчето е Хилядо-годишнината отъ смъртта на великия нашъ вѣнденосецъ и просвѣтителъ св. равноапостолъ Св. Царъ Борисъ; като е тѣй, туй календарче трѣбваше, по нашето скромно мнѣние, да бжде единъ видъ юбилейно издание.

Нѣ туй не прѣчи никакъ на хубавето и многоползвно издание. Вѣрваме, че ревностнитѣ членове на дружеството ще ознаменуватъ Хилядо-годишнината на своя защитникъ и молитвеникъ, съ друго издание сжщо тѣй ползвно.

Ние горѣщо прѣпоричваме календара на всѣкитѣ епархиялни началства, на всѣкитѣ благоговѣйни свещеници, на учители и всѣчки граждани, които желаятъ да прочетатъ нѣщо отбрано и ползвно.

Д.

Обявление

№ 87.

Настоятелството при църквата „Св. В. Димитрий“ въ гр. Айтосъ обявява, че първата енория при църквата по старостъ на досегашний свещеникъ е вакантна и търси кандидатъ за свещеникъ.

Кандидатътъ трѣбва да е свършилъ семинария съ зрѣлостенъ изпитъ, да владѣе църковното цѣние и правило, да е проповѣдникъ и да притежава качества изискуеми се отъ Аполскитѣ правила.

При това кандидата трѣбва да се яви три празнични дни да пѣе и проповѣдва въ църква и да се запознае съ енорияшитѣ.

гр. Айтосъ, 6 октомврий 1906 г.

2—3

Отъ Църковното Настоятелство.